

Віталіна Рейдало
кандидатка педагогічних наук, ст. викладачка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАнь ПРО МАУГЛІ Р. КІПЛІНГА

Грамматика найповніше відображає специфіку мови, виявляє найглибші зв'язки елементів мовної структури. Суттєві відмінності у граматичній системі англійської й української мов не дозволяють буквально перекладати більшість граматичних структур і феноменів.

Грамматична перекладацька трансформація – це «зміна граматичних характеристик слова, словосполучення або речення в перекладі, що застосовується з метою уникнення граматичного буквалізму, завдяки чому переклад адаптується до норм мови перекладу та стає адекватним» [3, с. 126].

Проблеми перекладацьких трансформацій розглядалися в численних вітчизняних і зарубіжних дослідженнях В. Карабана, В. Коптілова, І. Корунця, Г. Мірама, О. Швейцера та інших.

Аналіз граматичних трансформацій ґрунтовно доповнює алгоритм дослідження специфіки перекладу будь-якого типу тексту, зокрема і художнього. **Метою** нашої розвідки є описати граматичні трансформації, що виникли в українському перекладі твору Редьярда Кіплінга «Мауглі», переклад з англійської Д. О. Радієнко.

Проаналізувавши перекладацькі прийоми у пригодницьких оповіданнях про Мауглі, у статті ми зупинимося на словотвірних, морфологічних і синтаксичних трансформаціях, що є обов'язковими і необхідними замінами в процесі перетворення граматичних структур англійської мови українською.

Аналіз фактичного матеріалу продемонстрував, що в англо-українському перекладі твору наявні трансформації на словотвірному рівні. Наведені приклади репрезентують утворення деяких похідних прикметників або прислівників в українській і англійській мовах.

Наприклад: «... *and return to his place on **noiseless** feet*» // «... і **безшумно** повертався на своє місце»; «... *and as **reckless** as the wounded elephant*» // «... і **безрозсудна**, як поранений слон»; «*They are very many, evil, dirty, **shameless**, and they desire, if they have any fixed desire, ...*» // «Їх дуже багато, вони злі, брудні, **безсоромні** і хочуть лише одного ...»; «*Then they would howl and shriek **senseless** songs...*» // «Вони здіймають галас, співають **безглузді** пісні» [1].

У наведених прикладах суфікс **-less**, за допомогою якого в англійській мові утворюється багато слів, є відповідником українських префіксів **не-** або **без-**: **noiseless** – **безшумно**; **reckless** – **безрозсудна**, **shameless** – **безсоромні**, **senseless** – **безглузді**.

На морфологічному рівні виокремлюємо перекладацькі трансформації: категорійна заміна, частиномовна заміна, заміна морфологічних засобів лексичними.

Категорійна заміна – це «зміна в перекладі роду, числа, відмінка, часу, стану, форми ступеня порівняння тощо» [цит. за Литвин, с. 120].

Так, у наведених прикладах спостерігаємо зміну однини іменника англійської мови на множину в українській:

«*The deer and the wild pig grubbed up their crops, and now and again the tiger carried off a man at twilight, within sight of the village gates*» // «**Олені й дикі свині** витоптували поля, а часом у сутінках тигр міг схопити людину біля самісіньких сільських воріт» [1, с. 98, 99];

«*The deer and pig had tramped all day in search of something better than dried bark and withered leaves*» // «**Олені й кабани** марно шукали поживи, лишилися суха кора та жухле листя» [1, с. 130-131];

«*The deer grunted sorrowfully, and Bagheera's lips curled in a wicked smile*» // «**Олені** тужно зітхнули, а Багіра хитро всміхнулася» [1, с. 152-153].

Зміну роду іменних частин мови демонструють наступні речення: «*Children, ye know the grey ape. He was then as he is now*» // «**Діти мої**, ви знаєте Сіру Мавпу. Тоді **вона** була така сама, що й зараз» [1, с. 144, 145];

«*At the first he made a wise face for himself, but in a little while he began to scratch and to leap up and down, and when Tha returned he found the grey ape hanging, head down, from a bough, mocking those who stood below; and they mocked him again*» // «Спершу **вона** вдавала з себе розумницю, а за мить почала чухатись і скакати вгору та вниз, і Тха, повернувшись, побачив, що **вона** висить на дереві сторч ногами й перекирвляє всіх, хто стоїть унизу, і вони теж її дражнять» [1, с. 144, 145].

Частиномовні заміни в перекладі можуть бути пов'язані з граматичною лакуною. Так, в українській мові відсутня частина мови – герундій.

У пригодницьких оповіданнях «Мауглі» герундій англійської мови найчастіше замінюється українським дієсловом чи дієприслівником, оскільки зазначена частина мови відсутня в українській граматиці. Наприклад: «*What is all this dancing up and down?*» // «**Чого ти скачеш?**» [1];

«*The panther lay gasping for breath, his head just out of water, while the monkeys stood three deep on the red steps, dancing up and down with rage, ready to spring upon him from all sides if he came out to help Baloo*» // «Пантера сиділа у воді, вистромивши голову, і жадібно хапала ротом повітря, і мавпи, стоячи у три ряди на червоних сходах, розлючено **тупцяли** на місці, готові накинутись на неї зусібич, ледве вона вийде з води на поміч Балу» [1];

«*Kaa looked carefully till he found a discolored crack in the marble tracery showing a weak spot, made two or three light taps with his head to get the distance, and then, lifting up six feet of his body clear of the ground, sent home half a dozen full-power, smashing blows, nose-first*» // «**Каа** примірявся і побачив чорну щілину в мармуровому різьбленні стіни; тоді він разів зо два відштовхнувся головою, потім **звівся** футів на шість угору – і щосили ударив головою півдюжини разів поспіль» [1];

«*He is lying up now in the big dry ravine of the Waingunga*» // «**А** зараз він **вилежується** у висохлому яру біля річки» [1];

«*Let them breathe, Akela*», he said, **holding up** his hand» // «Дай їм перепочити, Акело», – сказав він, **піднявши** руку» [1];

«*And the First of the Tigers, lifting up* his muzzle to the new-made sky, which is now so old, said: «Give me back my power, O Tha» // «І Перший з Тигрів, **підвівши** голову до щойно створеного неба, що тепер таке старе, мовив: «О Тха, поверни мені мою владу!» [1].

У перекладі пригодницьких оповідань про Мауглі спостерігаємо заміну англійського віддієслівного іменника, утвореного за допомогою суфікса **-er**, українською особовою формою дієслова, що є закономірним явищем англо-українського перекладу.

Наприклад: «*The tiger's roar filled the cave with thunder*» // «Від ревіння тигра **відлунила** печера»; «*and it is I, Raksha [The Demon], who answer*» // «А я, Ракша (Чортиця), **кажу** тобі...» [1].

Аналіз синтаксичної будови текстів оригіналу і перекладу твору Р.Кіплінга «Мауглі» свідчить, що найбільш вживаними граматичними трансформаціями при перекладі українською мовою можна назвати наступні.

Членування речення – це перетворення складного речення мови оригіналу на два й більше самостійних речень у мові перекладу [2, с. 122].

Наприклад: «*Mowgli was far and far through the forest, running hard, and his heart was hot in him*» // «А Мауглі був уже далеко звідси. Він мчав стрімголов, і серце в нього калатало» [1, с. 28, 29];

«*All that day Mowgli sat in the cave tending his fire-pot and dipping dry branches into it to see how they looked*» // «Увесь день Мауглі просидів у печері. Він сидів біля горщика з жаром, тикаючи досередини сухе галуззя, щоб побачити, що з того вийде» [1, с. 30, 31].

«*He did not wait for anything more, but dashed on, and the yells grew fainter behind him as he ran into the crop lands where the villagers lived*» // «Мауглі не став чекати і рвонувся вперед. За мить він добіг до зораних полів поблизу села, виття вдалині помалу стихло» [1, с. 28, 29]. У наведеному прикладі спостерігаємо і перестановки (транспозицію) слів у реченні, що «диктуються правилами порядку слів у тій чи іншій конструкції певної мови» [цит. за Литвин, с. 123].

Додавання мовних одиниць і конструкцій, що є лексичним збільшенням тексту перекладу. «*Man!*» said Shere Khan coolly. «*I killed an hour since*». He went on purring and growling to himself» // «**Годину тому я вбив** людину, — нахабно відказав ШерХан і взявся пити, щось бурмочучи сам до себе» [1, с. 136-137].

Явище, що прямо протилежне додаванню, – опущення, або вилучення, мовних одиниць і конструкцій [Литвин, с. 123]. Наприклад: «*The big panther turned his head away in half a minute*» // «Велика пантера не витримала його погляду і відвернулася»;

«*By Red Flower Bagheera meant fire, only no creature in the Jungle will call fire by its proper name*» // «Так Багіра називала вогонь, бо жоден звір у Джунглях не вимовить його справжню назву» [1, с. 26, 27].

«*We be five*», said Grey Brother, looking round at the company, and snapping his jaws **on the last word**» // «– Нас п'ятеро, – мовив Сірий Брат, обвівши усіх поглядом, і вишкірив зуби» [1, с. 160, 161].

Аналіз фактичного матеріалу свідчить, що граматичні трансформації при перекладі англomовного художнього твору українською мовою неминучі через численні розбіжності у граматичних категоріях двох мов. Відзначимо, що у перекладі пригодницьких оповідань Р. Кіплінга «Мауглі» виокремлено словотвірні трансформації, категорійні заміни, частиномовні заміни, синтаксичне членування, додавання та вилучення, перестановки у реченні.

Грамматика тісно пов'язана з лексикою, тому значна кількість перекладацьких трансформацій має змішаний характер, тобто при перекладі відбуваються одночасно лексичні й граматичні зміни, що і становить перспективи наших подальших науково-практичних досліджень специфіки українського перекладу книги оповідань Р. Кіплінга «Мауглі».

Література

1. Кіплінг Р. Мауглі / Kipling, R. Mowgli. Пер. з англ. Д. О. Радієнко. Вид. з парал. текстом. Харків: Фоліо, 2018. 255 с.
2. Литвин І. М. Перекладознавство : навч. посібник. Вид. 6-те, допов. Черкаси: видавець Ю. А. Чабаненко, 2018. 240 с.
3. Шишко А. В., Луканська Г. А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2019. № 43. Том 4. С. 125–128.

Вікторія Соколова

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: докторка філологічних наук, доцентка **Оксана П'єцух**
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
(Черкаси, Україна)

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ МОЛОДІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ КЕТІ ГЕНРІ «LET'S CALL IT A DOOMSDAY»

Особливістю твору «Let's Call It a Doomsday», написаною Кеті Генрі, є важливість висвітлення інклюзивності та значимості психічного здоров'я на прикладі головної героїні твору Елліс Лія Кімбалл, яка страждає на параною – це форма психозу, яка характеризується постійними переконаннями в існуванні заговору або загрози власній особистості. Особа, яка страждає на параною, переконана в тому, що оточуючі її люди планують їй шкоду, часто без достатньої підстави. Це може призводити до серйозних соціальних та психологічних проблем [Параною 2007, с. 183].

На цей момент, в українському суспільстві почався підйом дослідження внутрішніх станів людини, зокрема проблем, нівельованих батьками у дитинстві. Поява таких книг, як «Let's Call It a Doomsday», популяризує важливість психічного стану підлітків, закладаючи ґрунт для майбутніх поколінь, котрі не будуть вважати психологів та людей, котрі до них приходять,